

Vernieuwde StatLine-tabel over onderwijsuitgaven

Daniëlle Andarabi-van Klaveren

Publicatiedatum CBS-website: 18 juni 2010

Verklaring van tekens

.	= gegevens ontbreken
*	= voorlopig cijfer
**	= nader voorlopig cijfer
x	= geheim
—	= nihil
—	= (indien voorkomend tussen twee getallen) tot en met
0 (0,0)	= het getal is kleiner dan de helft van de gekozen eenheid
niets (blank)	= een cijfer kan op logische gronden niet voorkomen
2008–2009	= 2008 tot en met 2009
2008/2009	= het gemiddelde over de jaren 2008 tot en met 2009
2008/'09	= oogstjaar, boekjaar, schooljaar enz., beginnend in 2008 en eindigend in 2009
2006/'07–2008/'09	= oogstjaar, boekjaar enz., 2006/'07 tot en met 2008/'09

In geval van afronding kan het voorkomen dat het weergegeven totaal niet overeenstemt met de som van de getallen.

Colofon

Uitgever

Centraal Bureau voor de Statistiek
Henri Faasdreef 312
2492 JP Den Haag

Prepress

Centraal Bureau voor de Statistiek - Grafimedia

Omslag

TelDesign, Rotterdam

Inlichtingen

Tel. (088) 570 70 70
Fax (070) 337 59 94
Via contactformulier: www.cbs.nl/infoservice

Bestellingen

E-mail: verkoop@cbs.nl
Fax (045) 570 62 68

Internet

www.cbs.nl

Vernieuwde StatLine-tabel over onderwijsuitgaven

Vanaf 2010 presenteert het CBS de onderwijsuitgaven in een vernieuwde StatLine-tabel. Hierin staan uitgaven en ontvangsten voor onderwijs van alle sectoren, samen met een drietal indicatoren. Het CBS loopt internationaal voorop met de ontwikkeling van een methode en indicator die de onderwijsuitgaven op de meest complete en reële manier beschrijven.

1. Inleiding

Jaarlijks publiceert het CBS cijfers over de uitgaven aan onderwijs¹⁾. Deze cijfers worden onder andere gebruikt door het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW), planbureaus en internationale organisaties.

Bij het samenstellen van de statistiek Onderwijsuitgaven worden gegevens uit verschillende bronnen met elkaar gecombineerd. Hierbij worden internationale richtlijnen²⁾ gevolgd die zijn opgesteld door UNESCO³⁾, OESO⁴⁾ en Eurostat (UOE). Daarin staan definities van begrippen als onderwijs, onderwijsinstellingen, onderwijsniveaus en onderwijsuitgaven. De genoemde organisaties hebben een samenwerkingsverband op het gebied van onderwijs. Het CBS vult in het kader hiervan jaarlijks een uitgebreide vragenlijst in over onderwijs(uitgaven), de zogenaamde UOE-vragenlijst. De gegevens worden gebruikt voor het maken van internationaal vergelijkbare statistieken over het onderwijs in de 31 lidstaten van de OESO en een aantal partnerlanden.

In 2008 heeft het CBS zijn onderwijsuitgavenstatistiek gereviseerd. Uitgaven die tot dan toe onbekend waren, werden hierbij in kaart gebracht door gebruik te maken van nieuwe bronnen en aanvullende berekeningen. Over de resultaten van deze uitbreiding is een apart artikel⁵⁾ verschenen. Na de inhoudelijke revisie is gewerkt aan het vernieuwen van de manier waarop de cijfers worden gepresenteerd. In dit artikel wordt dit toegelicht, met een focus op de belangrijkste tabel: *Uitgaven aan onderwijs en indicatoren*.

Allereerst gaat het artikel in op de bestaande internationale indicatoren, gevolgd door de beschrijving van de vernieuwde presentatie van de statistiek Onderwijsuitgaven en een daarbij behorende indicator. Vervolgens worden de relaties tussen de verschillende indicatoren besproken. Om een beeld te geven van het totale aanbod, worden tot slot alle CBS-tabellen over onderwijsfinanciën en hun onderlinge relatie kort besproken.

2. Internationale indicatoren

Nationale overheden maken bij het bepalen van hun beleid gebruik van indicatoren over het onderwijs en de onderwijsuitgaven. Internationale organisaties als de OESO berekenen deze indicatoren op basis van de gegevens die zij van hun lidstaten ontvangen.

¹⁾ Met onderwijs wordt regulier onderwijs bedoeld dat een breed erkend diploma oplevert, relevant is voor de arbeidsmarkt, minstens 400 uur studiebelasting heeft, 6 maanden duurt en geen interne bedrijfsopleiding is. Dit onderwijs kan zowel verzorgd worden door onderwijsinstellingen die door de overheid gesubsidieerd worden als door particuliere onderwijsinstellingen.

²⁾ UNESCO, OESO en Eurostat (UOE) – Manual UOE data collection on education systems (2009), UNESCO – ISCED 1997 (2006) en Eurostat – A guide to education expenditure statistics (2005).

³⁾ UNESCO – United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization.

⁴⁾ OESO - Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling.

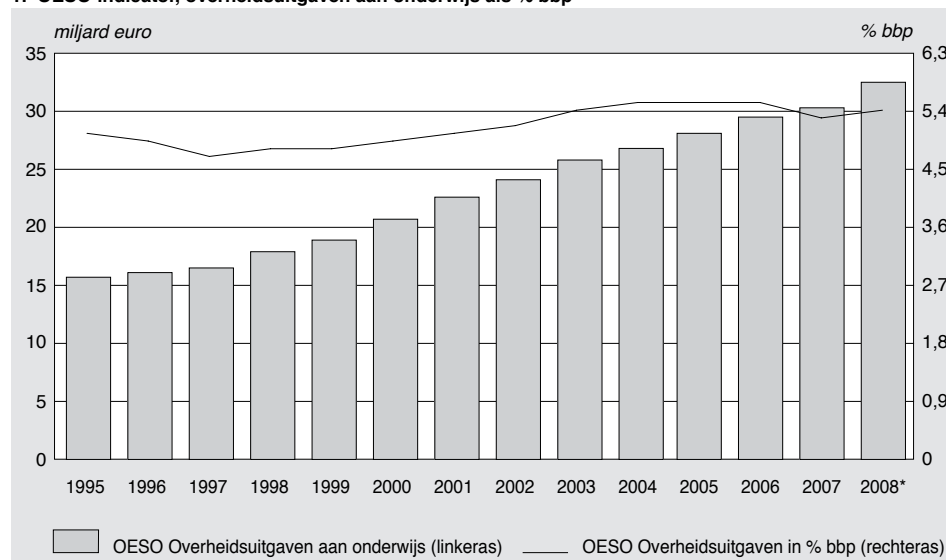
⁵⁾ Broos Brouwers, Toelichting op de revisie van de onderwijsuitgaven. (Den Haag, 2008).

Bij de uitgaven wordt vooral gebruik gemaakt van de door de OESO bepaalde indicatoren *Overheidsuitgaven aan onderwijs* en *Uitgaven aan onderwijsinstellingen*. Deze indicatoren worden meestal uitgedrukt als percentage van het bruto binnenlands product (bbp). De eerste daarnaast ook als percentage van de totale overheidsuitgaven en de tweede ook per deelnemer.

De OESO gebruikt deze indicatoren, omdat vrijwel alle landen gegevens beschikbaar hebben over het door de overheid gesubsidieerde deel van hun onderwijsstelsels. Deze gegevens zijn van zodanige kwaliteit dat ze onderling vergeleken kunnen worden. Veel landen hebben echter wel lacunes in hun data over de uitgaven van huishoudens en bedrijven aan onderwijs. Dit maakt het voor deze landen vooralsnog onmogelijk een beeld te geven van de onderwijsuitgaven voor de totale economie.

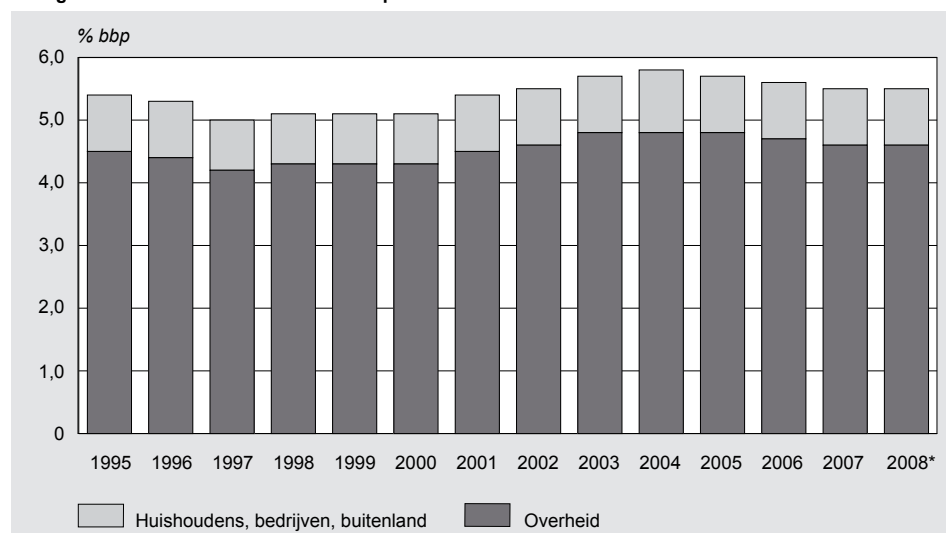
De OESO-indicator *Overheidsuitgaven aan onderwijs* (de overheidsuitgaven aan onderwijsinstellingen en de overheidsuitgaven aan huishoudens en bedrijven) wordt hier grafisch weergegeven. De studieleningen die aan huishoudens worden verstrekt, worden in de overheidsuitgaven meegenomen. De uitgaven zijn bruto, wat wil zeggen dat overheidsontvangsten (bijvoorbeeld aflossingen op studieschuld) niet worden meegerekend.

1. OESO-indicator, overheidsuitgaven aan onderwijs als % bbp

Bron: CBS.

2. CBS/OESO-indicator, uitgaven aan onderwijsinstellingen door overheid en huishoudens, bedrijven en organisaties in het buitenland als % bbp

Bron: CBS.

De indicator *Uitgaven aan onderwijsinstellingen* bestaat uit de directe uitgaven van overheid, huishoudens, bedrijven en organisaties in het buitenland aan onderwijsinstellingen (figuur 2). Het gaat om uitgaven aan door de overheid gesubsidieerde en particuliere onderwijsinstellingen.

3. Vernieuwde presentatie statistiek Onderwijsuitgaven

3.1 Naar een indicator voor de totale onderwijsuitgaven

In de voorgaande paragraaf werden de indicatoren van de OESO besproken. Deze zijn ook te vinden in de vernieuwde tabel op StatLine. Het nadeel van deze indicatoren is dat ze beide incompleet zijn: ze gaan óf alleen over de uitgaven van de overheid óf over het geld dat naar de scholen stroomt. Een ander kritiekpunt is de registratie van studieleningen: ze worden in de indicatoren van de OESO behandeld als lopende uitgaven en bovendien worden aflossingen niet meegenomen. Hiermee wordt afgeweken van de richtlijnen voor het samenstellen van Nationale rekeningen.

Om de data te benutten die sinds 2008 voorhanden zijn, heeft het CBS de statistiek Onderwijsuitgaven en de presentatie ervan op StatLine vernieuwd. Daarbij heeft het CBS een nationale indicator opgesteld zonder de hiervoor genoemde nadelen. De indicator van het CBS beschrijft de Nederlandse onderwijsuitgaven zo compleet en reëel mogelijk.

De vernieuwde presentatie van de statistiek Onderwijsuitgaven geeft de uitgaven en ontvangsten weer die iedere sector (overheid, huishoudens, bedrijven en organisaties in het buitenland) heeft in het kader van onderwijs. Voor iedere sector worden de gesaldeerde onderwijsuitgaven berekend. Bij elkaar opgeteld geeft dit de totale onderwijsuitgaven voor Nederland.

Staat 1
Onderwijsuitgaven, totaal en per sector, 2008*

	2008*
	<i>mln euro</i>
Uitgaven aan onderwijs	35 860
Overheid	30 252
Uitgaven aan onderwijsinstellingen	27 653
Subsidie- en fiscale regelingen	2 839
Ontvangsten	239
Huishoudens	2 790
Uitgaven aan onderwijsinstellingen	2 403
Overige uitgaven aan onderwijs	1 682
Ontvangen bijdragen	1 295
Bedrijven	2 713
Uitgaven aan onderwijsinstellingen	3 086
Ontvangen subsidies	373
Buitenland	105

Bron: CBS (Statistiek van de onderwijsuitgaven).

Door de uitgaven te salderen met de ontvangsten wordt een realistischer beeld van de feitelijke uitgaven gegeven dan wanneer de ontvangsten buiten beschouwing zouden worden gelaten. In de vernieuwde StatLine-tabel worden met de ontvangsten bovendien de bedragen zichtbaar waarvoor gecorrigeerd wordt in de optelling naar de totale onderwijsuitgaven, om te voorkomen dat ze dubbel meegeteld worden.

Er zijn uitgaven van de ene aan de andere sector waarvan wordt aangenomen dat ze na ontvangst in hun geheel doorgegeven worden aan de onderwijsinstellingen. De ontvangende sector doet in deze gevallen alleen dienst als doorgeefluik. Bij zulke uitgaven moet opgepast worden dat ze niet dubbel, namelijk als unieke uitgaven bij beide sectoren, meegenomen worden in de berekening van de totale onderwijsuitgaven. Bij de berekening wordt hiervoor een correctie gemaakt. Een voorbeeld is de studiefinanciering die huishoudens van de overheid ontvangen als tegemoetkoming in de uitgaven aan les- en college-

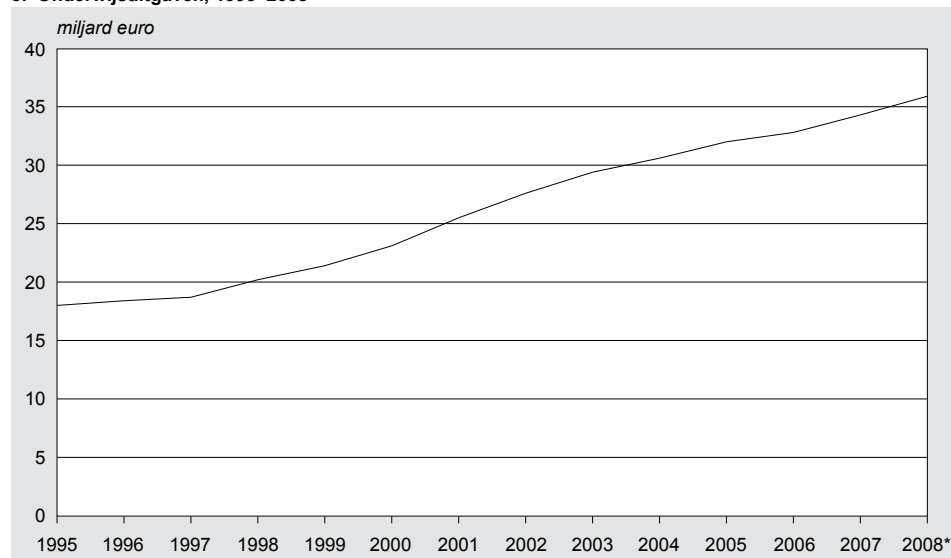
geld. Er wordt vanuit gegaan dat huishoudens deze tegemoetkoming gebruiken om een deel van het les- of collegegeld te betalen; zo worden de gelden die begonnen als overheidsuitgaven aan huishoudens, vervolgens onderdeel van de uitgaven van huishoudens aan onderwijsinstellingen.

In de vernieuwde statistiek worden van huishoudens zowel de uitgaven voor onderwijs aan onderwijsinstellingen als buiten onderwijsinstellingen meegenomen in de berekening. Deze laatste zijn uitgaven aan boeken, leermiddelen, materialen en openbaar vervoer, de te betalen rente over studieleningen en de terugbetaling van teveel of ten onrechte ontvangen tegemoetkoming in de schoolkosten of studiefinanciering.

Sommige uitgaven en ontvangsten tellen niet mee in de berekening van de uitgaven per sector en de totale onderwijsuitgaven. Studieleningen en aflossingen op studieleningen blijven buiten beschouwing, omdat leningen niet als echte uitgaven gezien worden; ze worden namelijk na een bepaalde periode terugbetaald. De aflossingen op studieleningen tellen in het verlengde hiervan ook niet mee. Alleen de rentebetalingen en -ontvangsten over de leningen worden als relevante uitgaven dan wel ontvangsten meegeteld. Dit sluit aan op de Nationale rekeningen waarbij leningen worden gezien als financiële transacties en niet als bestedingen c.q. uitgaven.

Enkele specifieke gevallen doen zich voor bij de gesubsidieerde kosten van levensonderhoud en leerlingenvervoer. Deze tellen alleen als overheidsuitgave mee, niet als ontvangst bij de betreffende sector. Het deel van de studiefinanciering dat ontvangen wordt als tegemoetkoming in de kosten van levensonderhoud telt verder niet mee, omdat het een algemeen doel heeft zonder raakvlak met onderwijs. Kosten voor levensonderhoud zijn er namelijk altijd, of een persoon nu onderwijs volgt of niet. Deze kosten zijn daarmee niet specifiek verbonden met (het volgen van) onderwijs. De subsidie voor leerlingenvervoer wordt ontvangen door bedrijven buiten de onderwijssector, die uit commercieel belang vervoer leveren; alleen het vervoeren is voor hen van belang, niet het doel van het vervoer. Om deze redenen tellen deze twee ontvangsten niet mee als 'ontvangst voor onderwijs' en blijven ze buiten de berekening van de (totale) onderwijsuitgaven.

3. Onderwijsuitgaven, 1995–2008*

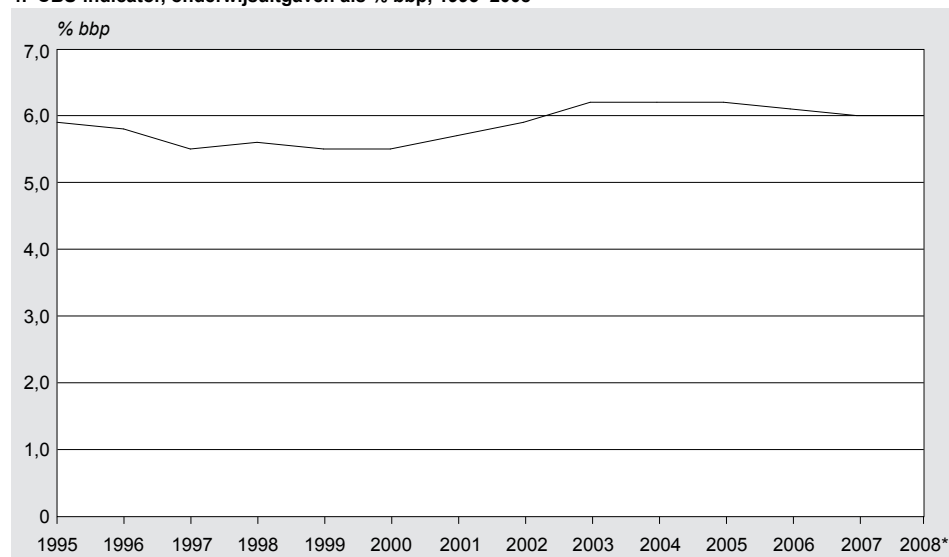

Bron: CBS.

Figuur 4 toont de reeks onderwijsuitgaven als percentage van het bbp; dit is de indicator *Uitgaven aan onderwijs* die het CBS heeft opgesteld.

Huishoudens en bedrijven hebben relatief een even groot aandeel in de totale onderwijsuitgaven. Het overheidsaandeel is echter verreweg het grootst.

4. CBS-indicator, onderwijsuitgaven als % bbp, 1995–2008*

Bron: CBS.

Staat 2 Onderwijsuitgaven, totaal en aandeel per sector, 2008*

	Totaal	Overheid	Huishoudens	Bedrijven	Buitenland
	<i>mld euro</i>				
Onderwijsuitgaven	35,9	30,3	2,8	2,7	0,1
	%				
Aandeel per sector	100	84	8	8	0

Bron: CBS (Statistiek van de onderwijsuitgaven).

3.2 Indicatoren vergeleken

In de vernieuwde StatLine-tabel zijn de indicator *Uitgaven aan onderwijs* van het CBS en de indicatoren *Overheidsuitgaven aan onderwijs* en *Uitgaven aan onderwijsinstellingen* van de OESO opgenomen. Het CBS en de OESO bepalen de uitgaven aan onderwijsinstellingen en daarmee de indicator *Uitgaven aan onderwijsinstellingen* op dezelfde manier. Met de CBS-indicator *Uitgaven aan onderwijs* worden alleen de totale uitgaven aan onderwijs gerelateerd aan bijvoorbeeld het bbp, niet de afzonderlijke totalen van de sectoren. Dit laatste is niet het doel van de indicator. Voor een (internationale) vergelijking van de overheidsuitgaven aan onderwijs, is de OESO-indicator *Overheidsuitgaven aan onderwijs* beschikbaar.

De drie indicatoren vullen elkaar goed aan. Verdere ontwikkeling van en afstemming tussen indicatoren kan alleen plaatsvinden als de hoeveelheid en kwaliteit van de data van de landen toeneemt. Dit zal vermoedelijk gaan gebeuren na het van kracht worden van een internationale (EU) verordening voor het samenstellen van statistieken over onderwijs per verslagjaar 2010.

4. Overige StatLine-tabellen m.b.t. Onderwijsfinanciën

Naast de vernieuwde StatLine-tabel *Uitgaven aan onderwijs en indicatoren*, publiceert het CBS nog drie tabellen over onderwijsfinanciën. Dit zijn de tabellen over de overheidsuitgaven aan onderwijs van 1900 tot heden, de financiële gegevens van de onderwijsinstellingen en de uitgaven per diploma.

De tabellen over de overheidsuitgaven en de uitgaven per diploma zijn gebaseerd op dezelfde bronnen en ramingen als de vernieuwde tabel *Uitgaven aan onderwijs en indicatoren*. Voor de historische reeks over de overheidsuitgaven wordt de OESO-bepaling van overheidsuitgaven aan onderwijs gevolgd. Dit zijn dan de overheidsuitgaven aan onderwijsinstellingen en de overheidsuitgaven aan huishoudens en bedrijven. De studieleeningen die de overheid aan huishoudens verstrekt, worden meegerekend, de overheidsontvangsten niet. Het totaal in deze tabel komt overeen met het totaal onder de OESO-indicator *Overheidsuitgaven aan onderwijs* in de vernieuwde StatLine-tabel. In juni 2010 wordt ook deze tabel vernieuwd, met als belangrijkste verbetering dat allerlei historische trendbreuken zijn 'gerepareerd' waardoor een lange, vergelijkbare reeks overheidsuitgaven is ontstaan.

Voor de tabel over de financiën van de onderwijsinstellingen worden de instellingsgegevens van de Dienst Uitvoering Onderwijs (DUO, agentschap van het Ministerie van OCW) als bron gebruikt. De gegevens van DUO worden indirect ook gebruikt voor het samenstellen van de gegevens waarop de andere drie tabellen zijn gebaseerd.

5. Meer informatie

StatLine-tabellen:

<http://statline.cbs.nl> Thema: Onderwijs/Onderwijs financieel.

Tabel: Uitgaven aan onderwijs en indicatoren.